

Kochanowski, Jerzy

„Magyarország kormányai 1848-1992”,
József Bölöny, Budapest 1992 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 84/4, 536-537

1993

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

potem do ich bocznej linii — Szydłowieckich, a od połowy XVI w. do Radziwiłłów miasta. Zachowane fragmenty ksiąg cechowych pozwalają na określenie rodzajów i zasięgu produkcji rzemieśniczej, gdzie szczególnie znaczenie miały wyroby z żelaza, szkła i kamienia.

Handel Szydłowca w XVI-XVIII w. jest przedmiotem atykułu Z. G u l d o n a i J. W i j a c z k i. Na uwagę zasługuje wykorzystanie znajdujących się w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie ksiąg komór celnych w Brześciu Litewskim i Grodnie. Na tym tle interesująco wygląda rola Szydłowca w kontaktach handlowych z Wielkim Księstwem Litewskim.

W. K o w a l s k i poświęcił swój tekst inskrypcjom-grafittom. Ich zaskakujące bogactwo w rejonie Szydłowca daje asumpt do stwierdzenia, iż w tym zakresie jest to jeden z wyróżniających się ośrodków Polski przedrozbiorowej.

W okresie powstań XIX w. Szydłowiec znalazł się w głównym nurcie działań zbrojnych i tymi zagadnieniami zajął się W. C a b a n. Aktywność miasta poświadcza pokaźna kontrybucja nałożona przez władze carskie po powstaniu styczniowym, znacznie wyższa niż na miasta okoliczne.

Wydawnictwo zamyka rozprawka J. P i w k a kreśląca obraz Szydłowca na podstawie opisów historyczno-statystycznych miasta z lat 1820 i 1860 przechowywanych w Archiwum Państwowym w Radomiu. Drugi z tych opisów załączono w formie aneksu.

Tę pożyteczną, w znacznym stopniu materiałową, publikację wypada pochwalić także z punktu widzenia praktyki wydawniczej. Ukazała się w tempie błyskawicznym, co potwierdza tezę, iż na tzw. niesłusznie prowincji wydaje się często szybciej i nie gorzej pod względem technicznym niż w głównych ośrodkach życia naukowego.

W.J.

József B ö l ö n y, *Magyarország kormányai 1848-1992*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1992, s. 487.

W działach recenzji i not bibliograficznych polskich czasopism naukowych, książki węgierskie — głównie z powodów językowych — pojawiają się niezwykle rzadko. Tym bardziej należy zwrócić uwagę na pracę niezbędną dla każdego zajmującego się dziejami Europy Środkowej i Wschodniej, monarchii Habsburgów, czy Węgier, szczególnie, że korzystanie z niej nie wymaga gruntownej znajomości tego trudnego języka. Jest to co prawda czwarte już (I wyd., Budapeszt 1978) wydanie pracy prof. J. B ö l ö n y e g o, ale pierwsze pozbawione ograniczeń cenzuralnych, poświęconej 59 węgierskim rządom, od rządu Lajosa Batthyény'ego z roku 1848 do działającego od maja 1990 gabinetu Józsefa Antalla.

Skomplikowany na pozór układ książki w rezultacie ułatwia znalezienie potrzebnej informacji. Wprowadzenie (s. 19-69) przedstawia podstawy prawne działania węgierskiej władzy wykonawczej oraz zarys dziejów politycznych 1848-1992. Jest to jednak tylko wstęp do zasadniczej części książki.

Rozdział "Gabinety" składa się z dwóch części. Pierwsza (s. 70-112) stanowi chronologiczny przegląd poszczególnych rządów, z podanym w układzie alfabetycznym składem ministerialnym. Natomiast na s. 113-183 gabinety uszeregowane są alfabetycznie według nazwisk premierów (od Andrassy Gyula do Wenckheim Béla). Składy ministerialne są w tym przypadku ułożone według resortów: od ministra spraw wewnętrznych (*belugyminiszter*) po wyznań i oświecenia publicznego (*vallás és közoktatásügyi miniszter*).

Dodatek do tego rozdziału (s. 184-186) zawiera składy "kontrewolucyjnych" rządów a Arad i Szeged (V-VIII 1919) oraz wykaz urzędników odpowiedzialnych za poszczególne teki z czasu kryzysu gabinetowego w IX-X 1848.

Rozdział drugi (s. 187-241) zawiera wykaz poszczególnych stanowisk i resortów z wymienionymi w kolejności chronologicznej urzędnikami — od premierów, zastępców prezesów rady ministrów (1944-1990), ministrów stanu (1945-1965, 1988-90), ministrów do bezpośredniego kontaktu z władzą przez "stałe" minister-

stwa do organów działających tylko czasowo, a posiadających status ministerialny. Jako uzupełnienie podano na s. 242-247 składy Rewolucyjnej Rady Rządowej i Węgierskiej Rady Rewolucyjnej (21 III 1919-1 VIII 1919).

Najciekawszą częścią pracy jest bezsprzecznie kilkaset biogramów (s. 251-421) poszczególnych polityków, zawierających tak informacje o ich karierze politycznej, jak i podstawowe dane personalne (m.in. miejsce urodzenia i śmierci, wykształcenie, zawód).

W stosunku do poprzednich wydań, obecne zostało uzupełnione o istotny dział (s. 439-489), prezentujący wspólnych ministrów (sprawy zagraniczne, wojsko, finanse) Austrii i Węgier (1867-1918), banów Chorwacji (1860-1919), oraz składy rządów Fiume (1867-1918). Również i ta część została zaopatrzona w krótkie szkice biograficzne.

J.K.

Wiechy. Inteligencja w Rosji. Sbornik statiej 1909-1910, "Młodaja Gwardija", Moskwa 1991, s. 462, 2 nfb.

Omawiana książka stanowi przedruk słynnych (czy też osławionych?) zbiorów artykułów rosyjskich myślicieli liberalnych, konstytucyjnych demokratów-kadetów, na ogół raczej pravicowych. Zbiór pierwszy — to same "Wiechy" — "Drogowskazy", wydany na przedwiośniu 1909 r. Drugi — zbiór artykułów stanowiących spokojną, czasami wręcz ostrożną dyskusję z "Wiechami", artykułów pisanych też przez autorów kadeckich, jednakże w porównaniu z "wiechowcami" bardziej lewicowych. Całość jest poprzedzona przedmową znanego historyka rosyjskiego liberalizmu początków XX w. W.W. Szolochajewa (s. 5-20). Dopelnienie stanowią komentarze pióra N. Kazakowej. Interesujące są fragmenty artykułów recenzujących "Wiechy", zamieszczone w aneksie czy załączniku ("Prilożenii") w końcu wydawnictwa (s. 455-462).

Na zbiór "Wiechy" składają się artykuły: N.A. Bierdjajew, "Prawda filozoficzna a prawda inteligenccka"; S.N. Bułgakow, "Bohaterstwo a [i?] pokuta i poświęcenie" (*podwiźniczestwo*); M.G. Gerszenzon, "Autoswiadomość twórcza"; B.A. Kistjakowski, "W obronie prawa"; P.B. Struve, "Inteligencja a [i?] rewolucja"; S.L. Frank, "Etyka nihilizmu"; A.S. Izgojew, "O młodzieży inteligenckiej".

Zbiór "Inteligencja w Rosji", będący odpowiedzią innych kadetów i postępowców na "Wiechy" zawiera następujące pozycje: I.I. Pietrunkiewicz, "Inteligencja i "Wiechy" (Zamiast przedmowy)"; K.K. Arseniew, "Drogi i metody (dokonania) pokuty"; N.A. Gredeskuł, "Przełom wśród inteligencji rosyjskiej (wielkoruskiej?) i jego rzeczywisty sens"; M.M. Kowalewski, "Stosunek między wolnością a solidarnością społeczną"; P.N. Mielnikow, "Inteligencja a tradycja historyczna"; D.N. Owsianiko-Kulikowski, "Psychologia inteligencji rosyjskiej (wielkoruskiej?)"; M.A. Sławiński, "Inteligencja rosyjska (wielkoruska?) a kwestia narodowa"; M.I. Tugan (Tuhan?)-Baranowski, "Inteligencja i socjalizm".

W "Załączniku" (czy też "Aneksie") znajdujemy krótkie (od 10 do 60 wierszy) fragmenty artykułów stanowiących reakcje na "Wiechy" pióra: Rozanowa (dwa wyjątki), A. Stołypina, D. Mereżkowskiego, A. Pieszczonowa, A. Bielyja (Białego), N. Jordańskiego, abpa Antoniego (Wołyńskiego), S. Lurie, A. Kizewettera (Kiesewettera), W. Iljina (W.I. Lenina), E. Trubeckiego (którego tekst jest najobszerniejszy).

Autorzy "Wiech", jak np. P. Struve, piszą iż w Rosji istniały w XIX — początkach XX wieku dwie różne grupy społeczne: z jednej strony klasa oświecona, tj. ta, za którą w Polsce uważano i uważa się inteligencję; z drugiej — inteligencja, pod którą niedysyjszy marksista rozumiał wyłącznie inteligencję rewolucyjno-demokratyczną, a w szczególności "narodników" i socjaldemokratów. "Wiechowcy" zarzucają jej ateizm, negację zasad etyki i uważają, że inteligencja ta była opanowana przez ludomąństwo, egalitaryzm, narodnicki obskurantyzm, racjonalizm Oświecenia, materializm, pozytywizm, utylitaryzm, wreszcie — nihilizm. W rezultacie cechą tej inteligencji była walka z kulturą (s. 164).

Autorzy "Drogowskazów" nie aprobowali europeizacji Rosji przez Piotra I, humanistycznego postępu jako zerwania więzi z własną historią. Atakowali inteligenta za alienację od państwa rosyjskiego. Nawiazywali